

Vestfjarðastofa

Atvinnuvegaráðuneyti
Umsögn í Samráðsgátt.

Ísafirði 26. janúar 2026

Umsögn um drög að frumvarpi til laga um lagareldi, mál S 252/2025.

Almennt

Vestfirðinga vilja öflugt og stækkandi fiskeldi. Um þetta hafa Fjórðungsþing Vestfirðinga og einstakar sveitarstjórnir ítrekað ályktað síðasta rúman áratuginn.

Gerður var samfélagssáttmáli um uppbyggingu fiskeldis árið 2021, strandsvæðaskipulag frá 2023 gerði ráð fyrir fiskeldi sem einu grundvallaratriði í atvinnuuppbyggingu á Vestfjörðum, og svæðisskipulag sem er langt komið í samþykktarferli gerir einnig ráð fyrir því að fiskeldi vaxi áfram.

Það er því skýr, eindreginn og margítrekaður lýðræðislegur stuðningur við öflugt umhverfisvænt fiskeldi á Vestfjörðum.

Almennt ber að fagna því að nú sé komin fram heildstæð lög um lagareldi eftir langan undirbúning og stefnumörkun. Lagareldi er hluti af vaxtarbroddum íslensks atvinnulífs samkvæmt núverandi ríkisstjórn, og síðustu ríkisstjórnna. Bætt lagaumgjörð er því í góðu samræmi við drög að atvinnustefnu. Lagareldi er og getur haldið áfram að vera ein af stoðum í íslensku efnahagslífi og fjölbreytni í atvinnustarfsemi um land allt. Því er mikilvægt að frumvarpið fái afgreiðslu á vörðing, þó Vestfjarðastofa setji fram hér á næstu blaðsíðum ábendingar um einstaka liði þess.

Nýjar eldisaðferðir, þróun og menntun

Í frumvarpinu er fjallað um lokaðar og hálflokaðar kvíar. Tæknin fyrir lokaðar og hálflokaðar kvíar er að komast af þróunarstigi en þessi tækni er til umtalsvert dýrari en hefðbundnar kvíar sem eykur kostnað pr. kg í samanburði við eldi í hefðbundnum sjókvíum. Aðstæður fjörðum á Íslandi s.s. minna dýpi, lægra hitastig og minni lagskiptingu sjómassa eru frábrugðin í Noregi og þarf að rannsaka vel áður en tilraunir hefjast hér við land. Hafa ber því hóflegar væntingar um að lokaður eldisbúnaður nýtist við Ísland.

Þróun á ófrjóum laxi hefur ekki enn komið með viðunandi árangri gagnvart þroska seiða, dýravelferð og óljóst er með áhuga og áhrifa á markaði gagnvart ófrjóum laxi og því verður að undirstrika mjög hóflegar væntingar hvað þetta varðar.

Á sama tíma er stöðug þróun og nýsköpun í seiðaeldi svo sem eldi stærri seiða til útsleppingar og stytta eldistíma í sjó, sjókvíum s.s. sterkari og þolnari efni, tækjabúnaði sem koma í veg fyrir sleppingar, minnka lúsasmit, auka velferð með minni þéttleika og svo uppbyggingu árvaka og rakningu í ám að hausti.

Stöðug umræða um að verið sé að nýta úreltan búnað á Íslandi á því sér ekki stoð í raunveruleikanum og búnaður og þróun búnaðar á sér stað í öllum löndum sem stunda eldi í sjókvíum. Heilt yfir ættu stjórnvöld á Íslandi að einbeita sér í að skapa öflugt rannsóknar og þróunarumhverfi á Íslandi til að mæta þeim aðstæðum við Ísland sem sjókvíaeldi og mögulegt hafeldi vinna við og gætu þróað tækni sem verði útflutningsvara til framtíðar litið. Hér er tækifæri á að byggja upp öflug þekkingarsetur á þeim svæðum þar sem lagareldi er stundað og sérhæfingu í sjókvíaeldi.

Menntun er í þessum efnum grundvallaratriði allt frá framhaldskóla til háskóla og því vekur athygli að orðið menntun er hvergi að finna í frumvarpinu né skýringum þess. Vestfjarðastofa bendir á að Menntaskólinn á Ísafirði og Háskólasetur Vestfjarða hafa undirbúið námsbrautir á sviði fiskeldis með fyrirmynd frá Noregi og víðar. Hvatt er til þess að þessum námsbrautum verði hrint í framkvæmd og taka fyrirmynd frá Noregi þar sem fjármögnun er að stórum hluta fengin með svokölluðum kennslukvíum eða eldishlutdeild sem nýtt er til kennslu og sala afurða til fjármögnunar kennslu og rannsókna. Lagt er til ákvæði verði sett í frumvarpið til að raungera þennan þátt og nýta má hlutdeild í óráðstafaðri eldishlutdeild til að hefja verkefnið og heimild í 11. gr frumvarpsins um tímabundin rannsóknarleyfi. Um þetta er fjallað í umsögn Ísafjarðarbæjar.

Áréttaðar eru síðan fyrri umsagnir Vestfjarðastofu um lagaramma og stefnumörkun lagareldis, að stjórnvöld nýti tækifæri sem ný atvinnugrein sem stunduð er að meginhluta utan höfuðborgarsvæðis, að starfsemi hins opinbera tengt þessari grein verði byggð upp á þeim landssvæðum. Áréttað eru markmið í áætlunum stjórnvalda svo sem í Byggðaáætlun og málefnum sveitarfélaga um eflingu byggðar um land allt meðal annars með beinum aðgerðum með uppbyggingu starfsstöðva og fjölgun stöðugilda.

Rammi þörungaræktunar

Í frumvarpi um Lagareldi frá 2023, sem ekki náði afgreiðslu á Alþingi, var komið inn á ræktun þöruna í sjó. Því lýst að málið væri mikilvægt með vísan til skýrslu Boston Consulting, en flókið framkvæmd sem gæti tafið afgreiðslu ramma land og sjókvíaeldis og yrði því að seinka umfjöllun til ársins 2025. Í þeim drögum sem hér eru til umfjöllunar er ekki vikið að þessu verkefni en í ljósi mikilvægi þess er æskilegt að fram þá áætlanir stjórnvalda hvenær það verði tekið að nýju til umfjöllunar.

Umhverfissjóður, fiskeldissjóður og þróun gjaldsstofna

Vestfjarðastofa fagnar þeim áformum að einfalda fyrirkomulag Umhverfissjóðs og Fiskeldissjóð með því að leggja af núverandi fyrirkomulag með úthlutun byggða á umsóknum. Þess í stað er tekjum vegna þessarar gjalda veitt beint til Hafrannsóknarstofnunar annarsvegar og hinsvegar til sveitarfélaga á sjókvíaeldissvæðum.

Varðandi Umhverfissjóð þá verður að tryggja að tekjur sjóðsins renni til þeirra þátta er varða málefni sjókvíaeldis. Mælt er gegn því að öll framlög renni til Hafrannsóknarstofnunar, mikilvægt er að kjarnastarfsemi stofnunarinnar verði efld og starfstöðvar hennar á sjókvíaeldissvæðum, en sett verði að markmið að byggja upp fjölbreytt rannsóknarumhverfi sjálfstæðra aðila samhliða.

Þróun gjaldstofns umhverfissjóðs hefur verið eingöngu miðaður við áhrif sjókvíaeldis á lífríki á hafsbotni og í sjávarmassanum. Nú með vaxandi landeldi verður að taka til skoðunar áhrif þess á vatnshlot og eðlilegt að landeldisfyrirtæki greiði umhverfisgjald fyrir vöktun og rannsóknir á áhrifum af stöðugri losun lífrænna efna.

Varðandi framleiðslugjald sem rennur að hluta til sveitarfélaga á sjókvíaeldissvæðum (áður Fiskeldisgjald) þá mun það samkvæmt skýringum nú renna til sveitarfélaga til þeirra verkefna sem þau sjálf ákveða. Þar er af mörgu að taka í verkefnum til að mæta fjölgun íbúa og efla innviði sveitarfélaga til þau séu samkeppnishæf. Gera þarf síðan greinarmun á þessu úthlutaði framlagi og á hlutverki sveitarfélaganna er varðar veitingu margbættrar þjónustu sem sveitarfélögin og hafnarsjóðir sinna síðan gagnvart fiskeldi. Líkt önnur atvinnustarfsemi innan sveitarfélaganna þá eiga fiskeldisfyrirtæki að greiða fyrir þjónustu og eiga hlutdeild í viðhaldi og endurnýjun innviða sem tengd er þjónustunni.

Almennt um gjalddöku í fiskeldi með vísan til nýtingar náttúruauðlindar og áhrif og álag á umhverfi þá verður gæta varkárni í þeim efnum. Þróun atvinnugreinarinnar byggir á innfluttri þekkingu og tækni sem hefur nýst ágætlega og byggir þar á langri reynslu og miklu fjármagni sem veitt hefur verið í þessa atvinnugrein erlendis. Þekking eigenda og öflug fjárfestingargeta hefur síðan slegið traustum stoðum undir greinina. Aðstæður á Íslandi eru að hluta frábrugnar og veldur enn sem komið er meiri kostnaði en í nágrannalöndum. Íslensk stjórnvöld verða að taka mið af þessu í gjalddöku af greininni, gefa fyrirtækjum fjárhagslegt svigrúm til byggja upp ásættanlega framleiðni til að mæta þeim áskorunum og stilla gjalddöku í hóf.

Að því marki sem lægri skattar minnka tekjur sjávarútvegssveitarfélag, er samhljómur um það að mati stjórnar Vestfjarðastofu að hófsöm og sjálfbær gjalddaka sé talsvert betri en há ósjálfbær gjalddaka. Það er því stór framför að ekki séu sett íþyngjandi gjöld á greinina þegar markaðsaðstæður eru óhagfelldar, enda er þá engri auðlindarentu að dreifa.

Um rekstrarleyfi og strandsvæðaskipulag

Frumvarpið setur skilyrði fyrir veitingu rekstrarleyfa (greinar nr. 27, 31, 105, bráðabirgðaákvæði II og III og rannsóknarleyfa (11. gr) að til staðar sé strandsvæðaskipulag. Hér er um að ræða nýmæli og tekið er undir að þessi ákvæði séu tekin upp og tengja þannig ákvæði fiskeldislaga og laga um haf og strandsvæðaskipulag þéttar saman. Vestfjarðastofa telur að hér sé nauðsyn og tækifæri til að skoða áhrif þessa nýja ákvæðis við lokavinnu við gerð frumvarpsins, skoða þætti er varða samspil laga, vinnu þvert á starfssvið fleiri ráðuneyta og vægi stefnuskjala.

Ákvæðið mun kalla á að hafin verði vinna við skipulag nýrra strandsvæða. Þess er vænst að við undirbúning frumvarpsins hafi verið haft samráð við félags- og húsnæðismálaráðuneyti um málið, svo sem að vinna sé fjármögnuð, svæðisráð stofnuð, líkleg aukið álag á starfsemi Skipulagsstofnunar og eða aukin aðkeypt skipulagsráðgjöf.

En ef samráð hefur ekki átt sér stað milli ráðuneytanna er því hér með beint til atvinnuvegaráðuneytis að taka málið upp með félags- og húsnæðismálaráðuneyti áður en endanlegt frumvarp verður lagt fram. Til upplýsingar þá er samkvæmt bráðabirgðaákvæði sem samþykkt var við breytingu laga um haf- og strandsvæðaskipulag (lög 29/2025, mál 425, 156. löggj.) að hefja skuli vinnu við strandsvæðaskipulag Eyjafjarðar og við Skjálfanda og er það einnig í samræmi við 8. og 9. aðgerð Landsskipulagsstefnu 2024-2038 (þingsályktun 16/154) um gerð strandsvæðaskipulags á þessum tilgreindum svæðum.

Það liggur því þegar fyrir mikil vinna sem félags- og húsnæðismálaráðherra hefur lagt af stað með og fá þarf hans afstöðu um næstu verkefni og hvenær megi hefja þau. Skoða verður hvort nýta megi ákvæði 10. aðgerðar Landsskipulagsstefnu og varðar forgangsröðun annarra verkefna vegna skipulags strandsvæða. Sé mögulegt að nýta ákvæðið þá verði hafin vinna við undirbúning nýrra svæða í samráði við aðliggjandi sveitarfélög og ráðuneyti og stofnanir. Vestfjarðastofa leggur þar áherslu á svæði við Vestfirði verði þar tekin fyrst fyrir þ.e. Breiðafjörður og Húnaflói. Þessi svæði liggja að Strandsvæðaskipulagi Vestfjarða og myndi þá verða til samfella milli strandssvæða og samstarf með sveitarfélögum á Vestfjörðum og aðliggjandi sveitarfélögum.

Vísast hér til tillögu starfshóps umhverfis, orku og loftlagsráðherra um gerð strandsvæðaskipulags fyrir Breiðafjörð, *Framtíð Breiðafjarðar* (júní 2024), og nefndarálit við afgreiðslu þingsályktunar um Landsskipulagsstefnu. Eins hefur Fjórðungssamband Vestfirðinga tekið málið upp með félags- og húsnæðismálaráðuneyti. Vísast hér einnig til annarra tillagna í skýrslu nefndar forsætisráðherra *Efling byggða á Ströndum* (ágúst 2024) þar er meðal annars vísað til tilrauna með fjarðareldi í Steingrímsfirði og hefja verði vinnu við mat á burðarþoli í firðinum sem er háð ákvörðun atvinnuvegaráðherra.

Skilgreining hafsvæðis samkvæmt frumvarpinu segir að með hugtakinu hafsvæði í skilningi ákvæða 6. gr. er átt við stærri hafsvæði, svo sem Austfirði, Vestfirði eða tiltekin hafeldissvæði. Strandsvæðaskipulag Vestfjarða nær frá Bjargtöngum að Straumnesi og fellur innan þess svæðis þar sem heimilað er að laga frjóa laxfiska í sjó. Ákvæði skipulagsins er vistkerfisnálgun í jafnvægi við atvinnulíf og samfélag. Til að vinna að því jafnvægi innan skipulagssvæðisins sem er þá einnig hafsvæði samkvæmt ákvæðum frumvarpsins, voru svæði lokuð gagnvart sjókvíaeldi. Jökulfirðir eru þar stærsta svæðið, auk Inndjúps en aðrir hlutar Ísafjarðardjúps og firðirnir vestur úr að Patreksfirði nema Súgandafjörður heimila staðbundna starfsemi að meginhluta þ.m.t. sjókvíaeldi.

Umhverfismat Strandssvæðaskipulag Vestfjarða horfir til samhengis þessarar skiptingar í nýtingar og verndarsvæði á skipulagssvæðinu. Nýting mun auka álag á vistkerfi nýtingarsvæða en það er metið sem svo að það komi til með að hafa óveruleg áhrif. Verndun svæða eru síðan metin til að hafa jákvæð áhrif á umhverfi og náttúru á skipulagssvæðinu. Með einföldun má segja að þau svæði

sem sjókvíaelði er heimilað byggja á því að innan sama hafsvæðis/strandsvæðaskipulagssvæði eru tilgreind stór friðuð svæði og skapi þannig jafnvægi nýtingar og verndunar á hafsvæðinu við Vestfirði.

Strandsvæðaskipulag og áhættumat

Ákvæði strandsvæðaskipulagsins gagnvart samfélagi er að það eflist á sjálfbæran hátt með nýtingu og verndun umhverfisins og fellur það saman með markmiðum sem sett eru í 1. grein í drögum frumvarpsins. Með verndun ákveðinna svæða segir strandsvæðaskipulagið samhliða, að samfélagið geti gert kröfu um að öll önnur svæði séu nýtt eftir því sem ákvæði annarra laga heimila. Á Vestfjörðum eru takmarkanir hvað þetta varðar, en burðarþol fiskeldissvæða á Vestfjörðum er metið 82,5 þús. tonn en áhættumat erfðablöndunar setur mörk við 64,5 þús. tonn. Mismunur hér er 18 þús. tonn og kemur allur fram í Ísafjarðardjúpi en heimilað eldi er 12 þús. tonn af 30 þús. tonnum af metnu burðarþoli. Gefin hafa hinsvegar út rekstrarleyfi til fyrirtækja fyrir 72,5 þús. tonn fyrir Vestfirði þar af 25,5 þús. tonn í Ísafjarðardjúpi og þar nýtast því ekki 13,5 þús. tonn.

Í Ísafjarðardjúpi er mest áberandi áhrifa á skörun markmiða og ákvæða fiskeldislaga og stefnuskjala. Við mótun frumvarps um lagareldi þarf að fjalla um þessa skörun og hvaða þáttur sé settur í forgang í framþróun sjókvíaeldis innan Vestfjarða til að stuðla að jafnvægi og skýra framtíðarsýn. Skoða þarf rækilega hvort ákvæði um áhættumat erfðablöndunar eigi að vera stjórnþæki í þessu samhengi burðarþols og strandsvæðaskipulags en benda má á að það er ekki notað sem stjórnþæki í öðrum löndum og framkvæmd hefur verið erfið en endurskoðað áhættumat hefur ekki verið gefið út í 7 ár.

Áhættumatið hafi fremur það hlutverk að vera skilgreindur rannsóknarþáttur til að fylgjast með þróun erfðablöndunar en með ákvæðum að grípa hratt til aðgerða, ef markmið um lágmörkun erfðablöndunar eru ekki að nást. Ná má meiri árangri í að minnka áhættu af erfðablöndun með margþættum aðgerðum sem hafa verið þróaðar og eru í þróun, nefna má endurbætur á hefðbundnum búnaði, styttri eldistíma í sjó með útsetningu stærri seiða, byggingu árvaka og vöktun í ám. Rekstaraðilar innan hvers smitvarnarsvæðis þurfa að eiga náið samstarf og þar verður að gera ríkar kröfur um þátttöku í aðgerðum.

Að lokum

Stóra myndin er skýr: Vestfirðingar styðja aukið laxeldi. Frumvarpið er mikil framför frá því regluverki sem nú gildir. Við styðjum því að frumvarpið nái fram að ganga.

Vestfjarðastofa vann þessa umsögn í samstarfi við Fjórðungssamband Vestfirðinga.

f.h. Vestfjarðastofu

Aðalsteinn Óskarsson, sviðsstjóri byggðapróunar